

NOVICA VUJOVIĆ

ETNOKULTURNI STEREOTIPI U SLAVENSKIM, GERMANSKIM, ROMANSKIM I ORIJENTALNIM JEZICIMA (2023)

COBISS: 1.18

[HTTPS://DOI.ORG/10.3986/JZ.31.1.14](https://doi.org/10.3986/JZ.31.1.14)

Etnokulturni stereotipi u slavenskim, germanskim, romanskim i orijentalnim jezicima: sličnosti i razlike u percepciji Drugoga: zbornik radova sa međunarodne lingvističke konferencije Sarajevo, 23–24. 3. 2023, ur. Amela Šehović, Sarajevo: Slavistički komitet, 2023 (Biblioteka Bosnistika, Zbornici), 303 str.

Na Univerzitetu u Sarajevu realizovan je dvogodišnji međunarodni projekat u čijem je centru pažnje bila analiza i interpretacija stereotipa iz lingvističke perspektive. Tematska konferencija na kojoj su prezentovani i razmatrani pojedinačni referati, te nakon nje publikovan i zbornik *Etnokulturni stereotipi u slavenskim, germanskim, romanskim i orijentalnim jezicima: sličnosti i razlike u percepciji Drugoga* rezultati su toga projekta. Projekat je vodila urednica knjige Amela Šehović. Zastupljeni su učesnici iz Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Slovenije, Italije, Njemačke, Srbije i Sjeverne Makedonije. Konferenciju su organizovali Elma Durmišević, Minka Džanko i Mehmed Kardaš, a cio projekat finansirao je Slavistički komitet pod rukovodstvom Mehmeta Kardaša.

Prije nego nešto više kažemo o sadržaju knjige, bitno je istaknuti aktuelnost teme. Stereotipi imaju dugu tradiciju, osobito na Balkanu. To mogu biti pozitivne ili negativne predstave koje neko kognitivno povezuje s određenim fenomenima. Uglavnom su u centru pažnje druge kulture za koje su ljudi čuli ili čitali, međutim o njima nemaju potpuno i pouzdano znanje iz prve ruke. Pitanje je kako se u jeziku aktiviraju stereotipne misli i u kom mediju ih nalazimo. Da li je to govorni jezik, da li su to tekstovi ili nešto drugo? Ova pitanja imaju važnu ulogu jer je, na primjer, mnogo veća vjerovatnoća da će se stereotipne ideje naći u književnosti (umjetničkim tekstovima) nego u akademskom (naučnom ili stručnom) članku. Ovo moramo imati na umu da bismo razumjeli da zbornik radova slijedi deskriptivni pristup i da ne nastoji učvrsti bilo kakve stereotipe u bilo kojoj slovenskoj ili drugoj kulturi. Ovakvo stanje prepoznajemo i kad su jezici u pitanju:

uzmimo za primjer istorijsku lingvistiku u kojoj se razmatra pitanje kakvu ulogu imaju spoljni uticaji na razvoj sopstvenih književnih normi. O tome je, na primjer, detaljnije pisao Előd Dudás (2011) u jednome svom radu. Čak i danas možemo primijetiti da se različito a u pojedinim primjerima i kontroverzno raspravlja o stereotipnim idejama u jezicima. Stereotipi se pojavljuju i u akademskim debatama čak, što kao u slučaju crnogorskoga jezika prenošenje takvih stereotipa kroz domaću i inostranu literaturu proizvodi zabune kad je u pitanju emocionalni odnos prema crnogorskom jeziku u Crnoj Gori. Postoji opširno i aktuelno istraživanje Martina Henzelmana (2024) o tome problemu. Slučajevi interpretirani u članku Dudás (2011) i članku Henzelmann (2024) pokazuju kako je jezički kontakt uvijek povezan s kulturnim kontaktom, a ovaj drugi proizvodi ili širi stereotipne ideje.

Uvodne uredničke napomene, kao i pregled opšteg značenja stereotipa napisala je Vesna Požgaj Hadži (str. 9–29). Slijede rasprave na različite teme. Čitamo o etnokulturnim stereotipima u makedonskom jeziku o kojima piše autorka Lidija Arizankovska (str. 30–42). Ulogu koju rječnik igra u oslikavanju etnokulturnih stereotipa autorka Tatjana Balažić Bulc objašnjava na temelju slovenačkog jezika (str. 43–58). U fokusu su etničke grupe bivše Jugoslavije i leme, kolokacije i frazemi, koji daju informacije o ovom pitanju što je, razumije se, veoma važan aspekt, jer pokazuje koji su jezički elementi iskorišćeni za konceptualizaciju drugih. Naredni članak bavi se problemom kako se u Bugarskoj pojavljuju geopolitički motivisane perspektive o Turskoj, a autor toga priloga je Martin Henzelmann (str. 59–74). Postoje različiti pristupi ovoj temi, pa na ovome mjestu vrijedi istaknuti da su neki uporedivi problemi obrađeni naučno (Ganeva 2017) te da su u nekim istraživanjama smješteni u širi kontekst (Henzelmann 2021). Slične studije su dostupne i za Srbiju i druge zemlje (Marić 2017), a u ovome zborniku one su nanovo vrednovane. Autorka Amela Ljevo-Ovčina analizira stereotipe u ruskom frazeološkom rječniku (str. 76–93). Sonja Nenezić ponudila je rekonstrukciju stereotipa o Romima u Crnoj Gori (str. 94–111). Na temelju jezičke građe različitih izvora autorka interpretira jezičke pokazatelje te sprovedenom analizom potvrđuje početnu hipotezu „o izrazitoj negativnoj obojenosti etnokulturnog stereotipa o Romima u crnogorskoj slici svijeta“ (str. 109).

Amela Šehović i Elma Durmišević analiziraju lingvističku konceptualizaciju viceva (str. 112–134). Tačno je zapažanje autorki: „Interpretacija viceva rezultirala je zaključkom o stereotipizaciji naroda koji se u njima prikazuju ali i o potrebi kritičkog ukazivanja na takvo jednostrano poimanje svijeta, koliko god ono imalo male šanse da utječe na govor u smislu iskorjenjivanja tih stereotipa“ (str. 131). U ovom kontekstu može se čitati i rad Gordane Štrbaz i Milana Ajdžanovića, u kojemu inovativno pokazuju koje verbalne asocijacije dovode do razvoja stereotipa (str. 135–164).